

Kulturaren
Euskal Behatokia
Observatorio Vasco
de la Cultura

Laburpen
exekutiboa

Liburutegien papera alfabetizazio mediatikoan

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA ETA HIZKUNTZA
POLITIKA SAILA

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Y POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Laburpen exekutiboa

Testuinguru komunikatibo gero eta suminduago batean, desinformazioz betea eta gorroto-diskurtsoek kutsatua, txosten honek alfabetizazio mediatikoaren kontzeptuaren gaineko gogoeta bat eskaini nahi du. Horretarako, kontzeptuaren beraren garapena aztertzen da, gaur egungo formulaziora iritsi arte, nazioz gaindiko erakundeek alfabetizazio mediatikoaren sustapen-ekimenak identifikatzen dira eta liburutegiek joka dezaketen paperari buruzko gogoeta egiten da.

Lehen blokea alfabetizazio mediatikoa ulertzeko moduan izan den bilakaera aurkeztera bideratua dago, UNESCOren adierazpenen bitartez. Jarraian desinformazioa gaur egungo gizartean arazo kritiko bihurtzen duten gakoak planteatzen dira. Nazioarteko erakundeek kezka adierazten da, eta amaitzeko alfabetizazio mediatiko eta informazionala eratzen duen ekosistema deskribatzen da.

Bigarren blokea liburutegiek fenomeno honetan egin dezaketen ekarpena eta bete dezaketen papera azaltzera bideratuta dago, ezagutza sustatzeko zerbitzuak direla kontuan hartuz.

Erronka itzela da desinformazioa, egungo gizartean hartzen ari den itxura kontuan hartuz. Ez da adibiderik falta. Zeregina erraldoia da, baina jabetu gara gai kritiko bat dela eta hasiak gara murrizteko bitartekoak jartzen. Liburutegiek funtsezko papera joka dezakete herritar kritikoak eta burujabeak gaitzeko zereginetan.

40 urte dira gizarteak komunikazio-fenomenoak alfabetizazio mediatiko eta informazionalaren (AMI) bidez ulertu beharraren premia planteatzen hasi zenetik. Ez da, hortaz, fenomeno berria. Kontua da orain funtsezko garrantzia duela, ekosistema mediatiko erabat desberdina eta konplexua eratu izanaren ondorioz gertatu den aldaketa kualitatiboarekin. Hori berresten dute zenbait erakunde bultzatzen ari diren ekimen eta txostenek, hala nola Nazio Batuen, UNESCOren eta Europar Batasunaren kasuan. Hori horrela, funtsezko gaia da funtsezko eskubideekin duen loturarengatik eta gizateria eraginpean hartzen duten garrantzi erabakigarriko gaietan duen inpaktuarengatik.

Desinformazioak kezka eragiten du, zatikatutako gizartearen sintoma denez. Nazio Batuen txosten gogorrak kezka horren adierazgarri dira. Ahalegin handiak ari dira egiten deriba ustel eta kaltegarri horri erantzuteko. Ildo horretan, alfabetizazio mediatiko eta informazionala kontzeptua bera aldatu egin da. Hizkuntza berri bat ikasteko gaitasun gisa ulertzetik aurkako ingurune batean moldatzeko gai izatera igaro gara; informazioa eskuratzeko bitarteko bat gehitzetik egiazko informazioa bahetzeko, hautatzeko eta erabiltzeko irizpide nahikoa izatera.

Sapere aude lelo ilustratu zaharra puri-purian dago gaur egun. “Ausartu zaitez pentsatzera eta pentsatu irizpide sendoekin” esaldiak biltzen du gaur egun AMLak gizarte garaikidean duen zentzua. Lelo horren hasiera eta amaiera adierazpen- eta iritzi-askatasuna dira, eta informazioa bilatzeko, jasotzeko eta hedatzeko askatasuna.

AMLa sustatzeko gida, orientabide, programa eta baliabide asko eta asko daudela ikusi dugu. Ekintza gidatu behar duten jarraibideak eta orientabideak daude. Nazioz gaindiko erakundeak buru-belarri ari dira lanean gai horretan, eta komunikabideetan ari dira jardunean, arlo digitala ordenatuz, eta hezkuntza-arloko ekintzak eta konpetentziak bideratuz.

Liburutegiak IFLAren bidez parte hartu dute AMLaren inguruko garapen kontzeptual eta normatiboan. Izan ere, oinarritzko osagaia dira prozesu horretan eta desinformazioaren arazoari eman beharreko soluzioaren zati dira. Eta ezagutzarako atariak direlako egiten dute, gertukoak, hurbilekoak eta seguruak. Fidagarriak. Irisgarriak. Beste zerbitzu publiko batzuk iristen ez diren lekura iristeko gaitasuna dute. Kulturarako, prestakuntzarako eta informaziorako berdintasuneko sarbidea ematea, horretan datza ematen duten zerbitzua. Hori da erdigunea eta hortik abiatuta eraikitzen du AMLaren garapenean duen rola eta egiten duen ekarpena.

Alor horretan ekintza ordenatze eta egituratze aldera, beharrezkotzat jotzen da alfabetizazio mediatikorako europar itun baten proposamena, desinformazioaren erronkaren handitasuna, ekosistema mediatikoaren konplexutasuna eta modu bateratuan jarduteko premia kontuan izanda. Makro arloan ari dira lanean (zuzentarauak, printzipioak, aliantzak, arauak, eta abar), eta mikro arloan ere badira AMLako zenbait proiektu (proiektuak, sareak, laguntzak, edukiak, eta abar). Itun batek ahaleginak bateratzen lagunduko luke, eta honako hauek lortzera bideratu beharko litzateke:

- AMLari buruzko partekatutako ikaskuntzarako gune bat sortzea. Hainbat ekimen daudela kontuan izanda (behatokiak, konpetentzia-markoak, baliabidea, eta abar), gune erkide bat izateak lana erraztuko luke.
- Programak garatzea eta aplikatzea. Egun dauden laguntzetan sartu ahalko da, profesionalek gaitzeko programa berriak sustatu eta programa horien garapenari buruz orientazioa eman. Berrikuntza funtsezko berme-puntua izan liteke arlo horretan.
- Beste agente batzuekin partekatzea eta harremanetan jartzea. Ekosistemaren zabaltasuna eta AMLaren garapenean jada lanean ari diren agenteen aniztasuna ikusi da. Liburutegiak ere haien artean daude. Hainbat sektoretako agenteen arteko topaketa-jardunaldiak antolatzea, eta haiek lokalizatzeko baliabideen gidak izatea lehen pausoa da partekatutako proiektuei ekiteko.

Alfabetizazio mediatikorako ituna formulatzean orientabide izan daitezkeen funtsezko elementuak sintetizatuko ditugu ondoren.

1. **AMLaren inguruko politika bat.** Hainbat eskubide bermatzeko beharrezkoa den erreminta bat dela nabarmentzea da kontua, hala nola pertsonen adierazpen-askatasunaren, iritzi-askatasunaren, eta informazioa bilatzeko, jasotzeko eta hedatzeko askatasuna. NBERen Idazkari Nagusiaren txostenek ezinbesteko argumentuak eskaintzen dituzten alor horretan.
2. **Jarduketak ordenatzeko markoa.** Ikusi denez, azken urteetan AMLaren inguruko hainbat jarduketa izaten ari dira maila guztietan. Itun batek akordio bat eta konpromiso bat inplikatzeko ditu. Adostasunak bultzatzen ditu. Hori horrela, agenteen eta jarduketaren askotariko mapa ordenatzen lagundu dezakeen erreminta bat da.
3. **Ekosistema kualitatiboki berria.** Egungo panorama mediatiko eta teknologikoa osatzen duten askotariko sektoreetako agente publiko eta pribatuen multzoa hartzen du eraginpean AMLak. Haien eraginak, etengabeko bilakaerak eta konplexutasun normatiboak beren funtzionamendua sakon ezagutzea eskatzen du herritarrei ekosistema horretan moldatzeko moduko konpetentziak emango dizkieten ekintzei ekiteko. Hezkuntza-sistemak eta liburutegiak ondo kokatutako zerbitzu publikoak dira funtzio alfabetizatzaile hori egikaritzeko, beren izateko arrazoi propioari datzekiena ezagutzen sartzeko giltzarri gisa.
4. **Programak eta proiektuak.** AMLaren inguruan egiten ari diren programak eta proiektuak ezagutzen lagundu dezake itun batek. AMLako proposamenak ugaritzen hasi dira hainbat testuingurutan, haietako batzuk liburutegien parte-hartzearekin. Haien helburuak eta emaitzak ezagutzea abiapuntu egokia izan liteke itunaren oinarriak zehazteko.
5. **Baliabideak.** Politika batek aurrekontuak eskatzen ditu. Marko horretan, eta kontuan izanda AMLa desinformazioa murrizteko erreminta gisa hartzen ari den lehentasuna, badira zenbait laguntza-programa horrelako proiektuak bultzatzeko. Liburutegiek beste agente batzuekin berdintasun-egoeran parte-hartzeak baliabide nahikoak behar ditu, horrenbestez.
6. **Gaikuntza eta konpetentziak.** Europar Batasunak konpetentziak garatzeko lan handia egin du, elkarte profesionalak liburutegien inguruan egiten ari diren lanaz gain. Lan horri laguntza eskaini behar zaio eta indartu egin behar da ezagutza hori zerbitzu horien buru diren pertsonengana iristeko moduan.
7. **Ekintzak.** Desinformazioak eta herritarren alfabetizazio mediatikoko premiak planteatzen dutena bezalako erronka batek ekintza-plan bat behar du. Jarduketak zabaldu behar dira hedapenaren, gaikuntzaren eta prestakuntzaren inguruan, jarduketa horietan zer egiten den eta nork egingo duen ezarrita. Helburuak ezarriko dituen eta ebaluatu ahalko den ekintza-plan bat. AMLaren arloan ekintza gidatuko duen ibilbide-orria izango den plan bat.

8. **Partekatzea.** Adierazi dugunez, agente ugari osatzen dute AMLaren garapen-markoa. Itun bat egiteko premisa gai horren inguruan informazioa eta baliabideak partekatzeko gogo da. Erakunde publikoek jarrera hori bultzatu dezakete enpresen eta hainbat sektoretako zerbitzu publikoen artean partekatutako proiektuak sustatuz, eta horixe ari dira egiten, hain zuzen ere.
9. **Berritzea.** Garapen teknologikoak berrikuntza dakar. Bitarteko horietan alfabetizazioari dagokionez erronketarako planteatzen duen erantzunak berritzailea behar du izan nahitaez
10. **Gobernantza.** Ekosistema bat zenbat eta konplexuagoa izan, bere gobernantzarako mekanismoak ezartzeko premia handiagoa planteatzen du. Plataformei eta zerbitzu digitalei zuzendutako mundu osorako zein Europarako gidalerroak eta orientabideak daude. AMLaren inguruko itun batek estrategia gidatuko duen gobernantza-sistema bat ezarri beharko du.

Ondorio gisa, AMLaren inguruko politika bat garatzen lagunduko du itunak, funtsezko lau alderdi integratuz: adostasunak lortzea; erronkei erantzutea; baliabideak mobilizatzea; eta ekintza-plan argi bat garatzea.